

УДК 311.112.2'255.4

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛИ ГЕОРГА БЮХНЕРА “ЛЕНЦ” ТА ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ**Ніколащенко Ю. А.**

У даній статті проаналізовано стилістичні особливості новели відомого німецького письменника – романтиста Георга Бюхнера “Ленц” та збереження їх у перекладі А.В. Карельським. В основу твору покладена реальна історія письменника 18 ст. та прибічника руху “Буря і натиск” Якоба М. Ленца. Як письменник – романтист, Г. Бюхнер зупиняє свій вибір на божевільному герої, зображуючи його душевний та емоційний стан, у свідомості якого нібито панують два світогляди, які представлені автором на стилістичному рівні.

Ключові слова: романтизм, світогляд, письменник – романтик, стилістичні особливості.

В данной статье проанализированы стилистические особенности новеллы известного немецкого писателя – романтика Георга Бюхнера “Ленц” и сохранения их в переводе А. В. Карельского. В основу произведения положена реальная история писателя 18 ст. и приверженца движения “Штурм и буря” Якоба М. Ленца. Как писатель – романтик, Г. Бюхнер останавливает свой выбор на сумасшедшем герое, показывая его душевное и эмоциональное состояние, в сознании которого как будто бы присутствуют два мировоззрения, которые представлены автором на стилистическом уровне.

Ключевые слова: романтизм, мировоззрение, писатель – романтик, стилистические особенности.

This article analyses stylistic peculiarities of the short novel ‘Lenz’ by famous German writer-novelist George Buhner and their keeping in translation by A. V. Karelskyu. The real story of the writer of the 18-th century and a supporter of movement ‘Sturm und Drang’ Jacob M. Lenz. is a plot of this work. As a writer-novelist G. Buhner makes his choice on the crazy hero, showing his spirit and emotional state, as if in his consciousness there are two worldviews, which are presented by the author on stylistic level.

Key words: Romanticism, worldview, writer-romanticist, stylistic peculiarities.

Одним із самих найяскравіших представників періоду раннього реалізму в німецькій літературі вважається німецький драматург та письменник Георг Бюхнер (1813–1837 рр.). В XIX ст. його ніхто не вважав великим письменником, його твори не видавалися та не вивчалися. Але вже в XX ст. з’явився інтерес до творчості письменника “Бюхнер был выдающимся социально-политическим мыслителем, по остроте и последовательности понимания истории он намного превзошел современный ему уровень историко-философских обобщений. Будучи революционным демократом, Бюхнер оставался не только теоретиком: он принимал непосредственное участие в революционной деятельности. И наконец, он был талантливым публицистом и писателем, пролагавшим новые пути немецкой драме” [6, с. 36]. В західному літературознавстві зацікавленість творчістю письменника проявилася в 50-ті роки минулого століття та досліджувалася такими німецькими вченими як Н. Mayer, J. Hausschild, M. Besse, P. Gerhard Knapp, P. Porpe, H. Poschmann, а також російськими літературознавцями як, Є. Я. Тураєва, Н. Я. Берковський, Є. В. Москвіна, Й. Шмідт. В українському літературознавстві творчість письменника є малодослідженим явищем. В 30-ті роки XIX ст. в літературі німецький романтизм як літературний напрям і як світогляд зазнав краху і тому в літературі розпочався пошук нових шляхів і форм. І такий “перехідний” стан в літературі відобразився в новелі Георга Бюхнера “Ленц” (“Lenz”).

Метою цієї статті є аналіз стилістичних особливостей новели “Ленц” мовою оригіналу та збереження їх у перекладі А. В. Карельським.

В основу новели “Ленц” покладена реальна історія перебування Ленца в Вальдерсбахі (20.I - 8.II.1778) в гостях у пастора Оберліна під час загострення його душевної хвороби. Неабиякий інтерес як до письменника XVIII ст., так і до прибічника руху “Буря і натиск” Якоба М. Ленца визначив головного героя твору. Автор новели бере за основу фрагмент із біографії поета, який пов’язаний з його божевіллям та спробами самогубства, який нібито перегукується з однією із тем романтичних творів. Адже як відомо, що божевільний – це характерний герой творів пізнього романтизму. Його поява в літературі зумовлена переломом світогляду романтиків та водночас відмовою від оптимістичного сприйняття світу, в якому сили земної та небесної природи поєднанні воедино і світ наповнюється змістом, який відкриває генію, поету, письменнику божественні знаки. А усвідомлення примарності можливостей геніальної особи призводить до роздвоєння його світосприйняття на земний та грішний і небесний та ідеальний, а також до роздвоєння індивідуальності, яке веде до жорсткого, непримиримого конфлікту особи з суспільством. Бюхнер не відступає від традицій романтизму та зупиняє свій вибір на божевільному герої, але на відміну від своїх попередників, автора цікавить скоріше всього не зовнішній конфлікт геніальної особи зі світом, а внутрішній розлад героя. Незвичний тип оповіді, який використав Бюхнер в своїй новелі, дійсно виявився новаторським в літературі пізнього романтизму. Всі зовнішні, небагаточисленні події передаються читачу через призму нездорової свідомості героя і тільки на початку тексту з’являється об’єктивний, публіцистичний голос автора: “*Den 20. ging Lenz durch’s Gebirg.*” Позиція відстороненості автора від передачі подій дає змогу передавати душевний стан головного героя, у свідомості якого нібито панують два світогляди. Наявність цих світоглядів представлена в новелі не на сюжетно – образному рівні, а на стилістичному. “В романтическом искусстве перед нами, следовательно, два мира. С одной стороны, мы имеем здесь духовное царство, завершенное в себе, душу, внутри себя примиренную с обществом. С другой стороны, перед нами царство внешнего как такового, освобожденного от прочно скрепляющего его соединения с духом; внешнее становится теперь целиком эмпирической действительностью, образ которой не затрагивает души” [4, с. 49].

Важливим на нашу думку є аналіз стилістичних особливостей твору та відтворення його у перекладі.

Аналізуючи стилістичні особливості літератури пізнього романтизму, на думку літературознавців, “чітко просліджується не просто фіксований, традиційний набір синтаксичних засобів, а сукупність продуктивних і часто вживаних експресивно та емоційно насичених синтаксичних побудов у художньому мовленні письменників-романістів, причому ці мовні одиниці забезпечують особливу виразність тексту та виконують певні стилістичні функції у сприйнятті, розумінні й актуалізації змісту” [7, с. 327].

У своєму творі як структурно-змістовій та мовленнєво-художній єдності, письменник освоює мовні ресурси, творчо їх використовує та встановлює нові ієрархічні і єдино спрямовані асоціативно – смислові зв’язки згідно з власним задумом. Звідси випливає необхідність пильної уваги до виявлення та відтворення цільовою мовою семантичних навантажень художньо – образних мовленнєвих одиниць, у кожному з яких автор вкладає суб’єктивне бачення навколишнього світу чи його індивідуально – авторську оцінку, одухотворяючи в цілому художньо – образний і мовленнєвий контекст твору.

Проблема особливостей стилістичних фігур та стилістичного синтаксису відіграє надзвичайно велику роль у стилістичній організації тексту. “Усі рівні мовної структури беруть участь у стилетворенні, однак синтаксичний сприяє об’єднанню в єдину систему елементів усіх мовних рівнів” [3, с. 19].

Про важливість аналізу синтаксису художнього твору підкреслювала В. А. Кухаренко “синтаксис не тільки визначає стиль” [7, с. 327], а й взагалі всю писемність, яку автор розглядає, як “конгломерат речень” [7, с. 327]. Саме на рівні стилістичного синтаксису найяскравіше проявляється своєрідність стилю Г. Бюхнера. В новелі вживаються усі групи стилістичних фігур та синтаксису таких як, редукція синтаксичної структури; експансія синтаксичної структури; трансформація структури речення та свідоме порушення порядку слів у реченні. У своєму творі “Ленц” автор використовує такі прийоми стилістичного синтаксису, як полісиндетон,

асиндетон та еліпси, які слугують засобами для зображення душевного та емоційного стану головного героя, його почуттів та думок. В перекладі стилістичний прийом полісиндетон не зберігається, а поділений перекладачем на смислові частини, а структура простого речення – асиндетону – залишається незмінною.

Er hatte sich ganz vergessen. Nach dem Essen nahm ihn Kaufmann bei Seite. Gegen Abend wurde Oberlin zu einem Kranken nach Bellefosse gerufen. Es war gelindes Wetter und Mondschein. Auf dem Rückweg begegnete ihm Lenz.

Он почти обо всем забыл. После обеда Кауфман отвел его в сторону. Отец Ленца просил его уговорить сына вернуться. К вечеру Оберлина позвали к больному в Бельфосс. Было тепло, светила луна. На обратном пути он встретил Ленца.

До стилістичних ресурсів простого речення належать: спосіб вираження членів речення, порядок слів, використання однорідних членів речення та засоби зв'язку між ними, різновиди простих речень, стилістичні фігури художнього мовлення є наслідком свідомого вибору письменника з метою вплинути на читача.

Ідіостиль письменника-романтика Г. Бюхнера характеризується полісинтетичним та асиндетичним зв'язками. "Полисиндетическая связь как разновидность сочинительной соединяет большое количество перечисленных элементов, сопровождая каждый союзом *und, oder, aber*. Асиндетическая сочинительная связь соединяет отдельные члены предложения без помощи союза между ними..." [3, с. 71]

Еліптичні конструкції як в оригіналі так і в перекладі відрізняються особливою експресивністю.

"Sein Sie mir willkommen, obschon Sie mir unbekannt.." – Ich bin ein Freund von ... und bringe Ihnen Grüße von ihm. "Der Name, wenn's beliebt" ... Lenz "Ha, ha, ha, ist er nicht gedruckt? Habe ich nicht einige Dramen gelesen, die einem Herrn dieses Namens zugeschrieben werden?"

Милости просим, мы рады познакомиться с вами. - Я приятель Кауфмана, он велел вам кланяться. - Ваше имя, если позволите? - Ленц.

– Уж не сочинитель ли? Помнится, мне случалось читать пьесы, подписанные этим именем.

Таким чином, при перекладі даного твору перекладач намагається відтворити у перекладі домінуючі особливості стилю оригіналу, не дотримуючись формальної точності, до того ж він не зберігає редукцію синтаксичної структури, а саме полісинтетичного зв'язку. В межах усього художнього твору наявні такі стилістичні структурні елементи, які важливі для втілення індивідуального авторського задуму.

Література

1. Берковский Н. Я. О романтизме и его первоосновах / Н. Я. Берковский // Проблемы романтизма. – М., 1970. – С. 5-18.
2. Бойко Ю. Частота вживання підрядних речень як параметр авторського та функціонального стилів / Ю. Бойко // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип.. 165-166: Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 245-259.
3. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: учебник / Маргарита Петровна Брандес. – М.: Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004. –304 с.
4. Волков И. Ф. Романтизм как творческий метод / И. Ф. Волков // Проблемы романтизма. – М., 1970. – С. 49.
5. Горнунг Б. В. Несколько соображений о понятии стиля и задачах стилистики / Борис Владимирович Горнунг // Проблемы современной филологии: Сборник статей к семидесятилетию В. В. Виноградова. – М.: Наука, 1965. – С. 86-93.
6. Гофман Э. Т. А. Собрание сочинений: В 6 тт. – М., 1994. – Т. 1. – С. 36.
7. Кухаренко В. А. Интерпретация текста. / В. А. Кухаренко – Л.: Просвещение, 1988. –С. 327.
8. Москвина Е. В. Художественный мир Г. Бюхнера. / Е. В. Москвина – М.: Прометей, 2007. – 200 с.
9. Шмидт Й. Повесть Георга Бюхнера "Ленц" // Немецкая литература между романтизмом и реализмом (1830-1870). / Сост. Й. Шмидт, проф. А. Г. Березина; перевод Е. Парфеновой. – Спб.: Бельведер, 2003. – С. 534-555.